

REFORMA AGRARĂ DIN ANUL 1945 – PREAMBULUL PROCESULUI DE COLECTIVIZARE A AGRICULTURII ROMÂNESTI

-Repere ale aplicării Reformei agrare în județele Nord-Vestului României-

de
AUGUSTIN ȚĂRĂU

Anul 1945 a însemnat un moment de cotitură în perspectiva relațiilor agrare din România. Una dintre primele măsuri întreprinse de guvernul Petru Groza a fost legiferarea Reformei agrare. Prin Reforma agrară din 1945 au fost distribuite 1057674 ha la 796129 țărani. La încheierea acesteia existau peste trei milioane de gospodării sub 5 hectare, ceea ce reprezenta un procent de 75% din totalul gospodăriilor. Desființarea marii proprietăți agrare a constituit una dintre etapele propuse de către ideologia comunistă în vederea pregătirii procesului de socializare și colectivizare a agriculturii. Încă din toamna anului 1944, partidul comunist și-a lansat intenția de a promova, în cel mai scurt timp, o inițiativă legislativă în legătură cu aplicarea unei reforme agrare. Printre punctele înserate în proiectul programului lor politic, publicat în ziarul *Scânteia*, figurau: *Exproprierea marii proprietăți de la 50 ha în sus și împrăștierea cu acest pământ a țăranilor fără pământ sau cu pământ puțin; Procurarea de inventar agricol pentru acești țărani, pe seama marii proprietăți și a statului; Anularea datoriilor țărănești către bănci și către stat*¹. În spatele acestor ispititoare promisiuni se ascundea, după cum se va vedea mai târziu, principalul mecanism de spoliere a lumii rurale, parte componentă a unui vast program de „bolșevizare” a României, preconizat de Moscova².

Ideea reformei agrare a avut și o încărcătură profund populistă, prin intermediul ei urmărindu-se captarea simpatiei țăranimii către programul politic lansat de F.N.D.. În ședința desfășurată în data de 24 ianuarie 1945, reprezentanții de frunte ai coaliției, analizând oportunitatea aplicării ei, au conștientizat totuși efectele negative ce vor decurge din materializarea acestui deziderat. Proiectul de lege a fost atent analizat, atât fondul său, cât și forma pe care o va îmbrăca. Reprezentantul PSD, Lothar Rădăceanu, a sesizat posibilitatea scăderii producției agricole, dar a considerat-o ca fiind o

¹ *Scânteia*, nr. 6/26 septembrie 1944.

² Ioan Cliper, Florin Constantiniu, *Modelul stalinist de sovietizare a României*, în *Arhivele Totalitarismului* nr. 3/1995, p. 28.

consecință temporară. „Poate că pentru moment producția va scădea sub nivelul aceluia al mării proprietăți – a subliniat el – dar țăranul va consuma mai mult, căci văzându-se cu pământ, își va permite să se hrănească mai bine (...) aceasta va fi o temă favorabilă și la țară, unde țăranii vor pământ, și la oraș unde lumea se teme că va fi lipsită de pâine”³. Comunistul Voinea, prezent la discuții, a atras și el atenția asupra recului economic ce avea să urmeze, spunând: „Trebuie să avem grijă ca această reformă, eventual să nu ducă la o scădere a producției, căci atunci noi vom fi cei vinovați dacă orașele nu vor fi alimentate, de asemenea, noi ne-am asumat răspunderea îndeplinirii convenției de armistițiu, care în bună parte trebuie plătit din recoltă, adică din datoria de 300 milioane dolari, 140 milioane trebuiesc plătiți din grâne”⁴. Cu acest prilej a fost supusă discuției și problema suprafeței totale ce trebuia expropriată, deoarece aceasta era insuficientă pentru a satisface cererea numărului mare de îndreptățiți. Rezolvarea a fost găsită de Vasile Luca prin introducerea în calcul a terenurilor necultivabile și a celor mlăștinoase, însă după ameliorarea și asanarea lor. Tot el a fost acela care s-a împotrivit, pe urmă, exproprierii pământurilor bisericești. „Când popa va spune « *ne ia pământul* », e una, și când va spune « *azi ne ia pământul nostru și mâine vă ia pământul vostru și nevasta și mai știu eu ce* », e alta” – a argumentat acesta – „popii au multă influență asupra țăranilor”⁵.

Pe data de 23 martie 1945, la nici două săptămâni de la preluarea puterii, guvernul Groza a dat publicității Legea nr. 187 pentru înfăptuirea reformei agrare. Măsura a fost hotărâtă în condițiile în care țara avea de plătit uriașe despăgubiri de război Uniunii Sovietice și se afla angajată cu forțele armate pe frontul occidental. Acestora li se mai adăugau nevoile de întreținere ale armatei de ocupație sovietice și cele reclamate de efortul de refacere economică pe plan intern⁶. În fața tuturor priorităților au prevalat însă directivele transmise de la Kremlin, care indicau în mod expres mijloacele de dezintegrare a marilor moșii⁷.

* *

*

³ Arhivele Naționale Istorice Centrale-București, fond *Arhiva C.C. al P.C.R.*, dosar nr. 16/1945, f. 1-13. Apud: Arhivele Statului din România, *România. Viața politică în documente. 1945*, București, 1994, p. 87.

⁴ *Ibidem*, p. 85.

⁵ *Ibidem*, p. 83.

⁶ *Ibidem*, p. 80-93.

⁷ Ioan Chiper, Florin Constantiniu, *loc. cit.*; Gheorghe Zamfirescu, *Sovietizarea României, o perspectivă geopolitică*, în *Arhivele Totalitarismului* nr. 1/1995, p. 20.

După cum dovedesc documentele de arhivă, țărănimea din județele nord-vestice ale țării a trecut la exproprierea unor moșii încă din primele două luni ale anului 1945, cu mult înaintea lansării celor două apeluri-manifest transmise de către P.C.R. și Frontul Plugarilor, la 9 și 11 februarie 1945, prin care locuitorii satelor erau îndemnați să ocupe moșiile „pe cale revoluționară”⁸. Din pură întâmplare, ocazionată de litigiile iscate de defectuoasa aplicare a legislației reperatorii de după anul 1990, am depistat un document păstrat în arhiva Primăriei Popești cu privire la aplicarea reformei agrare pe raza comunei. Datat la 1 ianuarie 1945, documentul (registru – n.n. A.Ț.) poartă titulatura „*Aplicarea Reformei Agrare în Ungaria și Transilvania de Nord. Comuna Popești*”⁹, conținutul acestuia fiind alcătuit din mai multe liste cuprinzând țărani împroprietăriți pe moșia Abației de Molk, persoană juridică germană (austriacă – n.n. A.Ț.), expropriată în baza Convenției de Armistițiu încheiate de țara noastră cu Puterile Aliate. Titlul unității arhivistice în cauză scoate în evidență duplicata poziție adoptate de autoritățile maghiare pro-comuniste care gestionau partea de Nord a județului Bihor. În primul rând trădează convingerea acestora într-o rezolvare favorabilă Ungariei a problemei Ardealului, conjugată probabil cu politica agrară cultivată forțele comuniste de la București, dacă luăm în calcul programul F.N.D.. Privit dintr-un alt unghi, mesajul titlaturii poate la fel de bine să indice subordonarea față de un alt centru politic de comandă, foarte probabil Debreținul.

Cazul nu este singular. Locuitorii satelor maghiare din plasa Ugocea (Halmeu) au demarat la rândul lor acțiuni similare. Un proces verbal încheiat la ședința „*Comisiei de plasă pentru Reforma Agrară – plasa Ugocea-Halmeu*” din 10 ianuarie 1945 confirmă această realitate. Comisia țărănească constituită ad-hoc hotărâse exproprierea unui număr de nouă proprietăți însumând o suprafață de 409,558 iugăre, anume: moșia Szegedi Adalbert cu 193 iugăre, moșia Lemeni Alexandru cu 14 iugăre, moșia Simo Ludovic cu 59,958 iugăre, moșia Brenner Volf cu 33 iugăre, moșia Kürthy Ecaterina cu 2 iugăre, moșia Keller Samuilă cu 3,800 iugăre, moșia Hitler Solomon cu 80,800 iugăre, moșia Vasadi Adalbert cu 8 iugăre și moșia Nagy Desideriu cu 15 iugăre¹⁰. După numai cinci zile, pe adresa Prefecturii județului Satu Mare a fost trimis un memoriu în care erau exprimate primele cereri de împroprietărire formulate de locuitorii comunei Comlăușa din aceeași plasă¹¹.

⁸ *** Mișcarea muncitorească, socialistă, democratică. Activitatea Partidului Comunist Român și apărarea patriei la români. Editura Militară, București, 1983, p. 605.

⁹ Primăria Comunei Popești, dosar 1/1945, „*Aplicarea Reformei Agrare în Ungaria și Transilvania de Nord. Comuna Popești*”, passim.

¹⁰ Arhivele Naționale-Direcția Județeană Satu Mare (în continuare AN-DJSM), fond *Prefectura județului Satu Mare*, rola 447, dosar 38/1946, f. 1.

Pentru uniformizarea lucrărilor de expropriere și împrăștiere la nivelul întregului județ, deoarece acestea se aplicau diferit de la o localitate la alta, trebuiau emise grabnic norme generale. Acest lucru a fost posibil de abia după momentul revenirii Ardealului în vechile frontiere ale României. Prefectul Sătmăruului a emis Ordonanța din 12 martie 1945, prin care erau fixate cele dintâi criterii necesare aplicării reformei. Conform acestora, aveau prioritate la împrăștiere „acei care luptă pe frontul împotriva fascismului, familiile lor, vădulele și orfanii războiului eliberator, precum și cei care au fost deportați de fasciști cu familiile lor”¹². În același document, populația era asigurată că de pe urma reformei vor beneficia toți țărani, fără deosebire de naționalitate sau religie.

Pentru celelalte județe nu am putut stabili încă o dată certă a debutului lucrărilor de „reformă agrară”. Într-un raport al Regionalei P.C.R. Oradea, redactat în martie 1946, se afirmă că în județele „Regionalei Oradea – cu excepția Bihorului de Sud – procedura de expropriere era începută încă în luna februarie 1945 în baza rezoluției luate la Congresul F.N.D. din Ardealul de Nord”, informație care datează însă cu o anumită întârziere momentul declanșării reformei¹³. Presa locală de stânga vine să confirme faptele amintite, în coloanele articolului de fond dedicat vizitei lui Vasile Luca la Oradea. Cu acest prilej Comitetul județean al F.N.D. era lăudat pentru începerea lucrărilor la 25 februarie, la scurtă vreme după ce „Comitetul Executiv din Ardealul de Nord” – se relatează în cotidianul « Viața Nouă » - hotărâse „punerea la cale a reformei agrare în ziua de 18 februarie”¹⁴.

* *

*

După cum era de așteptat, încurajarea unor asemenea acțiuni oportuniste, executate înainte de legiferarea unui cadru normativ, a condus la abuzuri grave, de natură să pericliteze însăși imaginea forțelor politice grupate în F.N.D.. Ele au adus atingere nu numai proprietarilor ale căror averi făceau obiectul exproprierilor, ci și unor categorii de țărani săraci, îndreptățiți la împrăștiere. Ulterior, analizând această perioadă, comuniștii au constatat că – de pildă – în comuna Tulca (Bihor) țărani expropriaseră și proprietățile bisericii, iar în plasele Aleșd și Tileagd (Bihor) viile și pădurile, cu alte cuvinte, proprietăți exceptate de expropriere. Pentru toate ilegalitățile săvârșite erau

¹¹ *Idem*, rola 420, dosar 18/1945, f. 1-5.

¹² *** *Sătmărenii în lupta pentru socialism*, Satu Mare, 1974, p. 58.

¹³ Arhivele Naționale-Direcția Județeană Bihor (în continuare AN-DJBh), fond Comitetul Județean Bihor al P.C.R., dosar 262/1945-1948, f. 63.

¹⁴ Ziarul „Viața Nouă” nr. 59 din 1 aprilie 1945, p. 1.

învinovățiți moșierii și funcționarii publici, despre care se spunea că „prostesc pe țărani să treacă la aplicarea abuzivă a reformei, cu încălcarea legii”. În plasa Sălard (Bihor) și în mai multe comune maghiare din județul Sălaj, țăranii trecuseră la exproprierea moșiilor mai mici de 50 ha și în plus, „îndemnați de reacțiunea maghiară” refuzau împrumutarea soldaților întorși de pe front¹⁵.

O stare de neliniște în rândul populației rurale avea să fie stârnită odată cu publicarea Legii nr. 187 pentru Reformă Agrară, în 23 martie 1945, deoarece, în goana lor după popularitate, comuniștii au subestimat efectele dispozițiilor date cu o lună înainte. Unul dintre acestea izvoră din nereglementarea mărimii „lotului-tip”, greșeală care acum se întorcea împotriva lor punându-le la îndoială credibilitate pe care speraseră să o câștige de pe urma reformei. Situația a fost limpede surprinsă în capitolul „starea de spirit a sătenilor”, din raportul amintit, în care, după ce se recunoaște că „în urma apariției ordonanței elaborate de fostul F.N.D. din Cluj (...) sătenii au intrat în posesiunea de fapt a pământurilor, după repartitia provizorie a comitetelor locale”, erau semnalate unele comune unde loturile atribuite anterior au fost restrânse “deoarece în unele părți, comitetele locale au revenit asupra întinderii de pământ atribuită în primul moment”¹⁶.

Prin lege, dimensiunile „loturilor-tip” a fost precizată la câte 2 iugăre pentru fiecare îndreptățit, iar pentru cei lipsiți de casă, loturi intravilane cuprinse între 0,400-0,900 iugăre la prețul de 10,80 lei stânjenul pătrat¹⁷. Țăranii s-au arătat însă nemulțumiți de această prevedere, în special cei din zonele cu deficit de teren arabil, care ar fi preferat și varianta strămutării în alte locuri. În raport se sublinia faptul că-i „neliniștește pe săteni și micimea loturilor ce vor reveni îndreptățiților, mai ales că Oficiul Național al Colonizării, până acum n-a luat măsuri pentru colonizarea în alte județe cu pământ mai mult – pentru rezolvare propunându-se soluția „colonizării unor săteni îndreptățiți în sate părăsite de slovaci”¹⁸.

În alte locuri, tot din pricina lipsei cadrului legal, comisiile locale au distribuit terenuri unor categorii de persoane neîndreptățite la beneficiul reformei agrare, „ca de exemplu meseriașii”, iar după apariția legii aceștia au fost deposezați. Era firesc ca ei să fie acum nemulțumiți, lucru cunoscut de autorități care au semnalat că „aceste elemente, cari se consideră nedreptățite, caută să agite împotriva comitetelor locale”. Nu au lipsit nici cazurile de corupție, comitetele locale fiind acuzate că „că au atribuit

¹⁵ AN-DJBh, fond *Comitetul Județean Bihor al P.C.R.*, dosar 262/1945-1948, f. 63.

¹⁶ *Ibidem*, f. 68.

¹⁷ AN-DJSM, fond *Pretura plășii Satu Mare*, rola 445, dosar 8/1946, f. 13.

¹⁸ AN-DJBh, fond *Comitetul Județean Bihor al P.C.R.*, dosar 262/1945-1948, f. 68.

pământul și celor cari nu au dreptul să primească, favorizând rudeniile în detrimentul celor cu adevărat lipsiți”¹⁹.

Tăranii din comuna Balc (Bihor) erau nemulțumiți din cauză că moșia lui Pincaș Iosif a fost declarată fermă model de stat, cu toate că o împărțiseră și foloseau deja terenul²⁰.

* *

*

Pentru a crea aparența unei inițiative izvorâte din voința populară, guvernul a organizat aplicarea reformei într-un mod cu totul diferit față de cel în care se desfășurase reforma din 1921. În locul „Consilieratelor agricole județene” și a „Comisiilor județene de expropriere și împrăștiere” au fost înființate alte organisme. La nivelul comunelor au fost constituite comitete locale de împrăștiere. În județul Satu Mare acestea au fost alcătuite la început din câte 5-7 membri. Ele erau însărcinate cu întocmirea listelor de îndreptățiți la împrăștiere și cu inventarierea bunurilor care treceau în patrimoniul statului. Activitatea lor era coordonată de către comisiile de plasă, care aveau și competența de a soluționa eventualele diferende ivite în aplicarea legii de expropriere²¹.

După apariția legii reformei agrare, numărul reprezentanților fiecărei comune s-a redus la minimum doi, ajungându-se chiar și în aceste condiții la constituirea unor comisii de plasă de mari dimensiuni, cum s-a întâmplat în Bihor unde se cifrau între 40-160 de membri. Singura excepție a fost în plasa Tinca unde existau numai 28 de membri, expropriabile fiind doar două moșii, din care motiv nu se poate ține seдинte valabile²².

Coordonarea lucrărilor la nivel județean revenea Comisiilor județene pentru îndrumarea reformei agrare. În Satu Mare, acest organism era compus din: judecătorul Ioan Trifu – președinte, Dr. Mihai Șuta – prefectul județului, inginerul Dărămuș Sebastian – directorul Camerei Agricole, Chilian Ambrozie – membru și Dr. Gavril Șuta – secretar²³. În Bihor, comisia era compusă din: judecătorul Pop Augustin – președinte, Dr. Virgil Ciacian – prefectul județului, Lapedatu Gheorghe – directorul Camerei Agricole, plugarul Vlad Vasile – membru, plugarul Toldi Nicolae – membru și plugarul Pașcalău Filimon – membru²⁴.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ Bujor Dulgău, Sergiu Vasil Marinescu. *Aspecte privind Reforma Agrară din 1945 în județul Satu Mare*, în *Satu Mare. Studii și Comunicări*, vol. V-VI din 1981-1982, Muzeul Județean Satu Mare, Satu Mare, 1982, p. 429.

²² AN-DJBh, fond *Comitetul Județean Bihor al P.C.R.*, dosar 262/1945-1948, f. 70.

²³ AN-DJSM, fond *Prefectura județului Satu Mare*, rola 451, dosar 38/1946, f. 1.

²⁴ AN-DJBh, fond *Inspectoratul General Administrativ-Circa VIII Oradea*, dosar 9611/1946, f. 4.

Ca și în cazul reformei anterioare, aplicarea noii reforme a debutat defectuos, iar evoluția sa ulterioară a fost deosebit de anevoioasă, fie din cauza organizării precare a organelor însărcinate cu transpunerea ei în practică, fie din cauza opoziției manifestate de moșieri. Gama acestor conflicte a fost destul de largă, îmbrăcând diverse forme. Apropierea alegerilor din noiembrie 1946 a obligat guvernul să mobilizeze toate forțelor politice partenere în vederea accelerării ritmului de împrăștiere a țăranilor, care constituiau cel mai numeros segment electoral al țării. Structurile administrației de stat, de la prefecturi și până la nivel de primării, trebuiau să comunice periodic rapoarte privitoare la mersul lucrărilor. În paralel, legiunile de jandarmi înaintau și ele rapoarte informative, care apoi erau centralizate și analizate de conducerile „județenelor P.C.R.” și ale prefecturilor.

Comisia județeană de reformă agrară din Satu Mare și-a început activitatea pe teren abia la 23 mai 1946, dată până la care, organele din subordine încheiaseră operațiunile de întocmire a listelor celor îndreptățiți la pământ. Situația din teritoriu depășise însă cu mult faza lucrărilor statistice, așa încât fuseseră deja expropriate aproximativ 25000 iugăre de la 2500 de proprietari, în vreme ce un număr de 15000 de țărani se aflau în posesia loturilor primite iar alții 800 se bucurau de avize favorabile le cererile formulate²⁵. Totul plutea însă într-un provizorat. Nu erau finalizate dispozițiile de parcelare și nu fuseseră eliberate titlurile de proprietate, neajunsuri care semănau nesiguranța printre țăranii îndreptățiți la pământ. În anul 1945 județul Satu Mare avea în componență opt plase: Satu Mare, Baia Mare, Copalnic-Mănăstur, Seini, Șomcuta Mare, Negrești, Halmeu și Ardud. Din anul 1946 s-au mai înființat două plase, Someș și Ardud²⁶.

Situația din Bihor era și mai complicată. Lucrările de reformă agrară în județul Bihor îi găsește la conducerea Camerei Agricole pe directorul Gheorghe Lapedatu și pe subdirectorul Ioan Brătescu²⁷. Camera avea în subordine 12 ocoale agricole de plasă: Aleșd, Beiuș, Beliu, Ceica, Central, Marghita, Salonta, Săcuieni, Sălard, Tileagd, Tinca și Vașcău.

În zilele de 26-27 august la sediul Camerei s-au desfășurat lucrările „conferinței de serviciu” unde urma să fie analizat stadiul lucrărilor de expropriere. Până la acea dată fuseseră expropriate șase moșii în Ocolul Agricol Aleșd, două moșii în Ocolul Agricol Beiuș, două moșii în Ocolul Agricol Beliu, șase moșii în Ocolul Agricol Ceica, 19 moșii în Ocolul Agricol Central, 65 moșii în Ocolul Agricol Marghita, 74 moșii în Ocolul Agricol

²⁵ AN-DJSM, fond *Prefectura județului Satu Mare*, rola 486, dosar 81/1946, f. 13.

²⁶ Bujor Dulgău, Sergiu Vasil Marinescu, *loc.cit.*, p. 429-437.

²⁷ AN-DJB, fond *Sfatul Popular al Regiunii Crișana-Seceiunea Agricolă*, dosar 1/1946, f. 1-2.

Salonta, 49 moșii în Ocolul Agricol Săcuieni, 22 moșii în Ocolul Agricol Sălard, șapte moșii în Ocolul Agricol Tileagd, 14 moșii în Ocolul Agricol Tinca și o moșie în Ocolul Agricol Vașcău.

* *

*

Principală cauză care a determinat încetinirea ritmului reformei s-a întemeiat pe lipsa cadrelor calificate. În județul Bihor erau foarte întârziate lucrările de parcelare, care ar fi trebuit să se desfășoare în tandem cu cele de expropriere pentru a putea fi emise cât mai curând titlurile de proprietate către țăranii îndreptățiți la pământ. La nici una din cele șase moșii expropriate din zona Aleșdului nu erau finalizate dispozițiile de parcelare și lucrurile stăteau la fel de rău și în plasa Beliu. Pentru cele două moșii de la Beiuș abia erau întocmite proiectele provizorii de parcelare, iar în plasa Marghita numai pentru două moșii din cele 65 erau finalizate lucrările topometrice. Aceeași situație era prezentă și în celelalte ocoale, de pildă în Ocolul Agricol Central, numai la șase moșii din cele 19 expropriate era încheiată parcelarea, în Ocolul Agricol Tileagd erau definitive lucrările la două moșii, Țețchea și Păulești, iar la restul de cinci încă se lucra. Starea de lucruri era și mai critică în plasa Salonta, unde din cele 75 de moșii numai la opt erau terminate parcelările, în plasa Sălard, unde din cele 22 moșii fuseseră parcelate numai cele din satele Șișterea și Hodoș, în plasa Săcuieni, cu o singură moșie parcelată din cele 49 expropriate și Tinca, cu un număr de patru moșii parcelate din 14²⁸.

Rămânerea în urmă a lucrărilor tehnice se datora nu numai lipsei de personal calificat al Camerei, cât și diferitelor neînțelegeri și conflicte ivite cu ocazia aplicării lor pe teren. Așa s-a întâmplat în plasa Sălard, unde pe aceeași moșie urmau să fie împroprietăriți țărani din mai multe sate. Din cauza repetatelor intervenții ale Camerei, topometristul Romanovschi Dionisie a rupt orice legătură cu aceasta, executând lucrările după norme sale proprii²⁹. Aici s-a suprapus și conflictul etnic intervenit între populația românească și cea maghiară, directorul Camerei constatând că reforma agrară în loc să devină un mijloc de înfrățire a popoarelor conlocuitoare – cel ce trebuie să fie după natura lui – a devenit un mijloc viu al reacționarilor de a semăna ura și divergența între aceste popoare³⁰.

Tensiuni pe fond etnic au fost semnalate și în comunele ungurești și germane din județele Sălaj și Satu Mare, alimentate pe de o parte de

²⁸ *Ibidem*, f. 4-7.

²⁹ *Ibidem*, f. 2.

³⁰ *Idem*, fond *Comitetul Județean Bihor al P.C.R.*, dosar 262/1945-1948, f. 64.

„conscrierile” populației făcute de posturile de jandarmi, care au format convingerea că „se vor face noi deportări în U.R.S.S. la muncă”, iar pe de altă parte de prezența coloniștilor. În Satu Mare, locuitorii plasei Oaş au cerut să fie împrăștiți în terenurile expropriate în comunele vecine, Livada, Micula și Agriș aparținătoare plasei Satu Mare, deoarece rezervele de arabil din zona lor erau foarte reduse. Solicitarea lor a fost onorată de Camera Agricolă, care la 23 mai 1945 a admis transferarea unei suprafețe de „1 500 iugăre sub formă de loturi tip de 3 iugăre” în folosul oșenilor³¹. Astfel, țăranii din localitățile Gherța Mică, Certeze, Huta Certeze, Boinești, Bixad, Călinești, Racșa, Dumbrava și Livada au primit loturi din moșile grofilor Sztáray Mihai și Kende Sigismund din Livada, cele mai întinse proprietăți particulare din județ la acea vreme. Alții, din comunele Firiza, Chiuzbaia, Bia Mare, Ilba, ale plasei Baia Mare, precum și din Medieșu Auriu³² au fost împrăștiți în comunele germane Homorodu de Jos, Lipău, Cărășeu, Borlești și Sâi³³.

Din pricina litigiilor provocate de intervențiile oamenilor F.N.D.-ului în favoarea unor comune, topometristul plasei Tinca (Bihor), Urszinyi, a renunțat la delegație³⁴. În aceste condiții, țăranii dintr-o serie de localități și-au angajat topometriști particulari, situație care l-a înfuriat pe directorul Camerei, acesta cerând identificare și pedepsirea lor³⁵.

La fel s-a întâmplat în județul Sălaj, factorii politici fiind criticați că au tolerat litigiile de hotărnicie iscate între comune, dat fiind faptul că multe moșii erau extinse peste mai multe comune, ca de pildă cele din Tihău, Surduc, Poptelec, Bocșa Română, Ghircei, Crasna³⁶.

Concluziile formulate în urma analizelor efectuate de conducerea P.C.R. erau adesea contradictorii. În vreme ce conducerea județului Satu Mare era criticată că a numit „numai judecători (...) ca președinți ai comisiilor de plasă, care nu dau interes accentuat problemei de reformă agrară”, adică specialiști, „în județul Bihor – invers – între președinții comisiilor de plasă - se menționa că - nu se găsește nici un intelectual”³⁷. Iată cum guvernanții s-au pus singuri în fața dilemei de a face alegerea între profesioniștii nealiniați politic și diletanții înregimentați în partidele coaliției. Sugestiv este exemplul prefectului Sălajului, care sâtul de gafele oamenilor partidului „s-a încrezut în propriile-i forțe în aplicarea reformei și a refuzat sprijinul P.C.R. și al organizațiilor de masă”³⁸.

³¹ AN-DJSM, fond *Camera Agricolă a județului Satu Mare*, dosar 419/1946, f. 66-67.

³² *Idem*, dosar 1053/1945, f. 1-100.

³³ *Idem*, dosar 1058/1945, f. 1-94.

³⁴ AN-DJBh, fond *Sfatul Popular al Regiunii Crișana-Secțiunea Agricolă*, dosar 1/1946, f. 2.

³⁵ *Ibidem*, f. 3.

³⁶ *Idem*, fond *Comitetul Județean Bihor al P.C.R.*, dosar 262/1945-1948, f. 64.

³⁷ *Ibidem*, f. 71

³⁸ *Ibidem*.

Prefectul Maramureșului a lucrat însă „pe mână” factorilor politici. În urma controlului efectuat de inspectorul delegat de Ministerul Agriculturii pentru „revizuirea actelor de reformă agrară”, acesta a propus anularea celei mai mari părți a lucrărilor, deoarece, sub presiunea Frontului Plugarilor, prefectul a depășit cadrele legii reformei agrare, declarând o „suprafață de 910 ha ca fermă model, la o suprafață totală expropriabilă/județ de 2-3000 ha – adică tot atâta cât jud[eu]l Bihor, dar care are 18000 ha expropriabile”³⁹. Faptul că Frontul Plugarilor monopolizase pârghiile politice ale Maramureșului a fost exploatat și de populația maghiară a județului. Uniunea Populară Magiară din Baia Mare raporta „că 130-150 de țărani unguri au ieșit din U.P.M. și au intrat în Frontul Plugarilor pe motiv că U.P.M. nu se ocupă de reforma agrară, și aceasta nu se datorește întâmplării, ci de fapt în conducerea raionalei Baia-Mare nu se găseau elemente țărănești în U.P.M.”⁴⁰. Influența politică a Frontului Plugarilor nu a scăpat nesancționată de ceilalți țărani, adepți ai lui Maniu, care nu vedeau în acest partid o posibilă variantă a P.N.Ț.. Pe 6 mai 1946, președintele „plugarilor” din comuna Berbești, Codrea Gheorghe zis Piciorog, a fost ucis de „maniștii” Popovici Ioan a lui Gheorghe, Popovici Vasile a lui Ion, Batin Petru a lui Pavel și Batin Vasile a lui Pavel „cunoscuți reacționari”⁴¹.

* *

*

Concluzia la care au ajuns organele de partid în urma „analizării” situației din teritoriu, a fost aceea a neloialității funcționarilor publici „notari, pretori, ingineri agronomi” care refuză să-și dea concursul pentru finalizarea lucrărilor reformei, ori pretind sume de bani de la țărani. Erau nominalizați Illeș Ioan din județul Satu Mare și Rizea Cornel din județul Sălaj⁴². Alți slujbași ai statului au fost calificați ca „elemente reacționare sau reprezentanți ai moșierimei”, fiind oferit ca exemplu „președintele comisiei județene Sălaj judecătorul Pop Simion, nepotul lui Maniu”. Dealtfel, se subliniază în sinteză, „în județele Sălaj și Satu-Mare, între președinții de plasă nu se găsește nici un țăran și nici un element politic”⁴³ – așa încât – sunt și astăzi locuri (plasa Șimleu-Silvaniei, plasa Bucium) unde sate întregi sunt învățate de elemente maniste că reforma agrară se datorește lui Maniu”⁴⁴. Comuniștii își reproșau și faptul că nu fost popularizată suficient reformă agrară, în termeni

³⁹ *Ibidem*, f. 82-84.

⁴⁰ *Ibidem*, f. 71.

⁴¹ *Idem*, fond Inspectoratul General Administrativ-Circa VIII Oradea, dosar 4296/1946, f. 5.

⁴² *Idem*, fond Comitetul Județean Bihor al P.C.R., dosar 262/1945-1948, f. 64.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ *Ibidem*.

comparativi cu cea precedentă și nici în termeni critici, încât – spuneau ei – „în comuna Roșiori, Diosig, Sălard, coloniștii zic și astăzi că ei au primit pământul de la Maniu”⁴⁵. Conform analizelor, în plasa Tășnad (Sălaj), lucrările reformei trebuiau refăcute deoarece președintele plasei, fiind „manist”, era bănuît că a favorizat scoaterea de sub expropriere a multor moșii⁴⁶.

Pentru argumentarea afirmațiilor făcute, organele de partid au selectat o serie de „plângeri” formulate de „țărănimea muncitoare”. O asemenea probă scrisă, pe manșeta căreia activistul a adăugat ulterior mențiunea „Bun pentru publicitate la Scânteia”⁴⁷, a fost compusă de către Barta Lazăr, secretarul organizației P.C.R. din comuna Batăr (Bihor), pe data de 2 decembrie 1945. Petiția era adresată C.C. al P.C.R., sub forma unei delațiuni în care factorii județeni responsabili de aplicarea reformei erau bănuîți de complicitate în stagnarea procesului de expropriere a moșiei Dr. Ioan Iacob⁴⁸, deoarece – spune autorul ei – „au trimes și dovezi false la Ministerul Agriculturii, că lumea au refuzat pământul”.

Conținutul scrisorii este interesant prin formulele propagandistice tipizate utilizate de petent, ca un început de infiltrare a „limbajului de lemn” în lexicul lumii rurale, dar mai ales pentru faptul că anticipează conflictul armat care se va desfășura în comună în toamna anului 1949: „Așa că noi țăranii și muncitorii agricoli ne dăm silința cât mai mult ca să dăm pâine orașelor, dară acești fasciști și reacționari ne pune piedecă a împărți pământul oficios, ca gospodarul să-și piardă speranța, că unde lucrează toamna numai lucrează primăvara, ca pământul nostru, câștigat pe drept să rămâie de răs și nelucrat, și să nu putem da pâine destulă tovarășilor noștri de muncă la orașe. Atunci vor fi ei veseli, reacționarii și tâlharii, când între noi va fi o dușmănie și împușcări. Atunci hoții vor face baluri împreună cu autoritatea noastră populară și democratică care este trimisă de Dumneavoastră pentru siguranța poporului. Nu este a noastră, este a reacționarilor. Pentru ce, pentru că un domn locotenent de geandarmi, în ziua de 23-24 au venit în comuna noastră și au început să bată și să înjure, care cum au venit în fața lui” - spunea acesta. În realitate supărarea țăranului comunist a fost generată de tentativa de acaparare „pe cale revoluționară” a unei părți din moșie, care mai târziu a fost declarată fermă model, presupunere întemeiată pe precizarea adusă în finalul scrisorii, unde solicită „anularea fermei model a acestui fascist, care în tot timpul războiului au lucrat numai cu firme hitleriste și reacționare”⁴⁹.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ *Ibidem*, f. 82-84.

⁴⁷ *Ibidem*, f. 38.

⁴⁸ Iacob Ioan, liderul organizației PNL-Brătianu din județul Bihor – n.n. A. T.

⁴⁹ AN-DJBh, fond Comitetul Județean Bihor al P.C.R., dosar 262/1945-1948, f. 39.

Apropiată ca și conținut este și „plângere” înaintată de notarul comunei Zece Hotare, G. Bindaș, pe 5 mai 1947, împotriva inginerului silvic (cadastral) Bedros Iosif, pe care-l acuză de complicitate la amânarea exproprierii moșiei Gheorghe Mateescu. Petentul considera că „inginerul Bedros cunoaște bine cauza noastră, nu de la noi, ci poate de la moșierul Mateescu. Așa că reacțiunea este la lucru” – după care se pronunță ferm că – „locul acestui moșier și slugile sale, în special un văr al său, Alexandru Mateescu din Vadu Crișului, care produce cele mai bizare confuzii, ar fi nimerit într-un lagăr de muncă, undeva în Siberia, nu aici între noi, ca un trântor fără nici o ocupație, să pândească venituri ieftine, contravenții, sabotaj, reacțiune și altele”. Notarul se mai plângea și de faptul că intervențiile autorităților superioare, la care el făcuse apel, nu fuseseră luate în seamă: „notele de cabinet, personale ale Ministrului de Agricultură și Domenii, produse la intervenția personală a deputatului poporului (Florescu – n.n. A.Ț.), apoi ordinele Prefectului și a Comisiei Județene sunt sistematic sabotate de mici javre subalterne”⁵⁰.

În rapoarte au figurat adesea și diferiți membri ai partidelor aflate în coaliția de la putere, etichetați ca „elemente reacționare, reprezentanți ai intereselor moșierești, strecurate în organizațiile de masă”. Printre formațiunile politice vinovate au fost nominalizate Uniunea Patrioților din județul Sălaj și organizația PSD din Salonta (Bihor), ai căror membri erau acuzați că „se folosesc de postul lor de conducere și de cadrele acestor organizații pentru a recupera moșiile expropriate”⁵¹. În cazul social-democraților din Salonta, informația poate fi veridică, având în vedere că atât orașul, cât și organizația de partid erau eminentamente maghiare. Nu întâmplător ei unt învinovați că „au luat apărarea pentru acei locuitori ai orașului, cari au plecat în masă cu armata fascistă și nu s-au reîntors nici după 5-6 luni sau nici chiar astăzi; motivând aceasta prin faptul că aceștia nu au fost refugiați ci evacuați forțați”. După cum se poate vedea, aici interesele etnice au avut prioritate în fața celor de natură politică⁵². Oricum „afacerile” de această natură nu ajungeau la urechile publicului larg, care era intoxicat prin intermediul presei puterii cu știri despre „succesele” înregistrate. Ne referim chiar la orașul Salonta, ai cărui „țărani sindicalizați” erau popularizați în editorialul „Viața Nouă” pentru reușita de a pune pe picioare „Cooperativa muncitorilor agricoli”. Prin intermediul comitetului local, „ales pe cale democratică”, această primă entitate colectivistă reușise să pună mâna pe ferma „Cserepesi” pe care o exploata în arendă pentru 8 pengö pentru fiecare iugăr⁵³.

⁵⁰ *Ibidem*, f. 120.

⁵¹ *Ibidem*, f. 69.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ Ziarul „Viața Nouă” nr. 69 din 4 aprilie 1945, p. 4.

O situație identică putea fi întâlnită și în comuna sătmăreană Culciu Mare, localitate cu o structură etnică mixtă, balanța înclinând în favoarea celei maghiare⁵⁴. Pe data de 15 februarie 1946, organizația Frontului Plugarilor din localitate, care devenise fieful sătenilor români, a înaintat o reclamație împotriva administrației comunale ce conspirase la scoaterea de sub expropriere a moșiei „absenteistului” Böszörményi Emil, cu atât mai mult cu cât moșia se găsea sub incidența legislației CASBI⁵⁵. Hotărârea favorabilă moșierului fusese luată la inițiativa notarului Kővári Ernestin într-o ședință la care participaseră primarul, ajutorul de primar și reprezentanții locali ai formațiunilor politice din F.N.D., adică: Puškaș Geza și Nagy Elek din partea UPM, respectiv Donca Anton de la Frontul Plugarilor. Acesta din urmă, fiind în minoritate, nu și-a putut susține punctul de vedere, cu toate că a demonstrat că moșierul fugise din țară pe data de 14 septembrie 1944 și se întorsese abia pe 29 mai 1945, cu ajutorul unor acte de cetățenie română false procurate chiar de către notar⁵⁶.

Tot în județul Satu Mare au fost semnalate alte scutiri de expropriere, dar avându-i ca actori pe membrii grupului etnic german. O parte a germanilor deportați ianuarie 1945 în lagărele din Ucraina s-au întors la vetrele lor în vara anului 1946, care acum erau ocupate de coloniști veniți din zona Oașului⁵⁷. Era firesc ca aceștia să se preocupe de recuperarea propriilor gospodării, inclusiv pe căi necinstite. Prefectura județului a și semnalat faptul că „refugiații reîntorși intrând în prevederile legii, între cari și sașii, manevrează cu fel și fel de certificate, vădit neconcludente, și în baza acestor certificate obțin (...) scutiri de sub expropriere”⁵⁸.

Aflat în vizită la Oradea, pe 3 iunie 1946, ministru justiției Lucrețiu Pătrășcanu a ținut să punteze problema abuzurilor săvârșite în aplicarea reformei agrare de anumite grupuri de interese constituite pe criterii etnice. În discursul său, acesta a spus: „Știu că în aplicarea acestei legi s-au născut nemulțumiri în sânul populației maghiare. Este posibil să se fi făcut anumite nedreptăți într-un punct sau altul al țării. Dar iată situația găsită în județul Bihor. Deși județul are 70 la sută populație românească, totuși, 69 la sută din suprafața expropriată, deci peste două treimi, a fost pusă la dispoziția țărănimii maghiare”⁵⁹.

⁵⁴ Comuna avea o populație de 806 persoane, dintre care 450 erau de etnie maghiară – n.n. A.Ț.

⁵⁵ Casa de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice înființată prin Legea nr. 91 din 9 februarie 1945 – n.n. A.Ț.

⁵⁶ AN-DJSM, fond *Prefectura județului Satu Mare*, rola 447, dosar 23/1946, f. 26.

⁵⁷ AN-DJBh, fond *Inspectoratul General Administrativ-Circa VIII Oradea*, dosar 1210/1946, f. 9.

⁵⁸ *Idem*, fond *Comitetul Județean Bihor al P.C.R.*, dosar 262/1945-1948, f. 70.

⁵⁹ Ziarul „Crișana”, nr. 127 din 13 iunie 1946, p. 1 și 4.

* *

*

În ce privește așa-zisa „opozitie” a moșierilor la expropriere, în majoritatea cazurilor aceasta a fost justificată, întemeindu-se pe prevederile legii pentru reformă agrară. Situații de acest gen au fost înregistrate în județele Satu Mare, Sălaj și Bihor pe fondul abuzurilor săvârșite de comisiile locale, în special în perioada de vid legislativ anterioară promulgării legii agrare. Se arată în documente că „moșierii caută să-i înfricoșeze pe țăranii împroprietăriți prin darea lor în judecată pentru tulburarea în posesie”. Cea mai mare parte dintre ei au și avut câștig de cauză, mulțumită verticalității morale de care au dat dovadă un mare număr de magistrați. Situația era din nou potrivnică intereselor guvernului, care-și vedea periclitat capitalul electoral. Din această cauză, oamenii legii au fost priviți cu suspiciune.

Era subliniat faptul că „în unele locuri au putut obține și ajutorul unor judecători ostili față de reforma agrară, și prin sentințe judecătorești moșierii au fost repuși în posesiunea moșiilor”⁶⁰ sau că „în unele cazuri au și reușit să câștige cu ajutorul unor judecători corupți”⁶¹. În capul listei se situa instanța din Zalău. Era urmată de cea din Satu Mare, unde – se spune – că președintele instanței „a procedat cu ilegalitate, a fost demascată în adunări și prin presă și chiar tradus instanțelor penale”⁶². Avem de a face cu o gravă încălcare a principiului inamovibilității instanțelor de judecată, secondată de desființarea pur și simplu a independenței puterii judecătorești. Realitatea ne este confirmată de chiar textul raportului analizat, în care activistul de partid relatează despre cum cele 28 de contestații la expropriere, depuse de anumiți moșieri, au fost rezolvate favorabil pe cale judecătorească, soluțiile fiind însă anulate ulterior de Comisia Centrală pentru Reformă Agrară, organ administrativ, lipsit competență juridică. Abuzul nu s-a oprit aici, consecințele curajului manifestat de magistrat materializându-se prin deferirea sa către instanța penală. Este un exemplu clar de intimidare.

Presa de stânga, ca armă politică, a mediatizat în permanență cazuri de acest gen, răstălmăcind adevărul. De pildă, în ziarul „Sătmarul” erau nominalizați o serie de moșieri din comunele Rătești, Beltiug și Socond, care „s-au sustras ori s-au opus pur și simplu exproprierii”. Pe listă figurau: Titu Demian, liderul județean al „maniștilor”, care deținea 119 iugăre în Mărtinești, Dr. Victor Marcu cu 118 iugăre în Șomcuta, Pop Gheorghe cu 362 iugăre în Botiz, Dr. Ioan Hossu cu 108 iugăre în Botiz, Lăzin Teodor cu 119 iugăre în

⁶⁰ AN-DJBl, fond *Comitetul Județean Bihor al P.C.R.*, dosar 262/1945-1948, f. 69.

⁶¹ *Ibidem*, f. 64.

⁶² *Ibidem*, f. 82-84.

Dorolț, Ioan Pușcaș cu 110 iugăre în Apateu etc. Împotriva acestora, presa de stânga a dus o amplă campanie de denigrare mediatică⁶³. În sprijinul cotidianului sătmărean venea organul de presă al F.N.D. Bihor, „Crișana”, care își îndrepta atacurile împotriva avocatului „manist” Pelle din Oradea, apărătorul în proces al confratelui său politic Titu Demian⁶⁴. Propaganda împotriva fruntașului „manist” sătmărean a fost menită să producă un dublu impact asupra opiniei publice, deoarece el se găsea pe lista candidaților Partidului Național-Țărănesc pentru apropiatele alegeri.

În aceeași manieră s-a procedat și în cazul fruntașului „manist” bihorean Teodor Roxin, de asemenea candidat P.N.Ț.. Șeful resortului „Studii și Documentare” din cadrul Regionalei P.C.R. Oradea, Rabinovici, a făcut uriașe eforturi, scormonindu-i întreg trecutul spre a putea culege informații în vederea denigrării liderului bihorean. Trebuie să remarcăm că în această activitate a primit tot sprijinul autorităților, ca o dovadă în plus a atmosferei de teroare sub care își desfășurau serviciul funcționarii statului. De la Judecătoria de Carte Funciară din Oradea au fost obținute contractele originale prin care Roxin achiziționase ferma din comuna Șimian (Sălaj) la începutul anilor ‘20, de la baronul Schell plecat în Ungaria. De asemenea, au fost adunate toate contractele de vânzare-cumpărare încheiate ulterior de Roxin cu diferiți țărani din comuna, cu scopul de a dovedi modul în care moșierul a reușit să fraudeze reforma agrară. Dosarul Roxin, bine burdușit cu probe, a fost trimis CC al P.C.R., pentru ca ziarul „Scânteia” să poată elabora un material anti-P.N.Ț..

Pentru formarea unei imagini concludente asupra modului în care opera „serviciul de informații” din cadrul P.C.R., redăm pasajul cel mai important al adresei de înaintare a dosarului: „Baronul Schell, într-adevăr a vândut lui Roxin partea cea a moșiei, pe care acesta a putut să o scoată de sub expropriere prin anumite aranjamente făcute cu Comitetul Agrar București. Contractele de vânzare-cumpărare anexate aci arată cum a ajuns Roxin în posesiunea moșiei, împreună cu fabrica de spirt, cu castel, cu alte clădiri etc. După ce Roxin a ajuns astfel în posesiunea moșiei, pe țăranii deja împroprietăriți i-a dat afară de pe moșie, păgubindu-i cu 600 iugăre de pământ bun. După ce a intrat în posesiunea moșiei, Dr. Teodor Roxin a început să vândă loturi țăranilor, câștigând la fiecare iugăr cam 20 măji (2 tone) de grâu. Astfel a vândut cam 220 iugăre, iar lui i-a rămas mai mult de jumătate și anume partea cea mai bună și care cuprindea toate clădirile, inclusiv castelul și fabrica de spirt, în mod gratuit. Anexăm vreo 20 extrase de contracte de vânzare-cumpărare încheiate de Roxin cu cumpărătorii. După Dictatul de la

⁶³ Ziarul „Sătmarul” nr. 276 din 1 iulie 1947.

⁶⁴ Ziarul „Crișana” nr. 88 din 21 aprilie 1946, p. 1.

Viena, baronul Schell a pornit proces pentru a primi înapoi moșia. După eliberarea Ardealului de Nord în 1944, Roxin Teodor a intentat proces pentru recâștigarea moșiei. În 1945 au fost expropriate 116 iugăre din moșia lui Roxin Teodor, din comuna Șimian. În 1945, datorită greșelilor Comitetului Agrar din plasă, Dr. Teodor Roxin a mai vândut țăranilor câteva zeci de iugăre, motivând această vânzare prin aceea că s-a înțeles cu acești țărani cumpărători încă înainte de Dictatul de la Viena, însă n-a mai avut ocazia să încheie contract cu ei, nici n-a primit vreun ban de atunci”⁶⁵.

În ziarul „Lupta Maramurășului” fruntașul „manist” Ilie Lazăr era aspru criticat de către țăranul comunist Danciuc Pinteș din comuna Ruscova pentru că în campania electorală îi „speriase” pe săteni spunându-le că „legea de reformă agrară este anticonstituțională și că va scoate afară din țară pe minoritari (unguri, ucrainieni și evrei) și că pământul lor îl va da țăranilor români”. În finalul articolului, corespondentul de presă amenința că va face „apel până la Moscova în contra lui Ilie Lazăr”⁶⁶.

Nu putem spune însă că nu au existat, într-adevăr, vânzări frauduloase. În satul Călășea (Bihor) curatorul moșiei unui evreu deportat, a parcelat terenul încă din anul 1945 și l-a vândut localnicilor, care prinzând de veste că terenul este cuprins în planul de expropriere al reformei agrare, și-au revândut parcelele locuitorilor unei a treia comune, așa încât situația dădea mari bătăi de cap Parchetului⁶⁷. În alte locuri, țăranii au fost sfătuiți de către moșieri să-și înstrăineze loturile primite, aducând ca argument în acest sens imposibilitatea cultivării parcelelor din pricina lipsei utilajelor agricole. Un număr de 11 asemenea cazuri au fost raportate prefectului, de Legiunea de Jandarmi Satu Mare, în comuna Gherța Mică⁶⁸.

Alte neajunsuri erau determinate de lipsa documentației tehnice cadastrale. În unele plasele Salonta, Tășnad, Supuru de Jos, Șimleu Silvaniei lucrările reformei au fost oprite sub motivul distrugerii cărților funciare în timpul războiului⁶⁹. Chiar dacă autoritățile puneau sub semnul întrebării aceste afirmații, mai târziu s-a dovedit că administrația maghiară a avut grijă să-și salveze arhiva odată cu retragerea, documentele tehnice respective fiind păstrate astăzi la arhivele din Debrecin⁷⁰.

⁶⁵ AN-DJBh, fond *Comitetul Județean Bihor al P.C.R.*, dosar 6/1945-1947, f. 207.

⁶⁶ Ziarul „*Glasul Maramurășului*” nr. 26 din 20 iulie 1946, p. 3.

⁶⁷ AN-DJBh, fond *Comitetul Județean Bihor al P.C.R.*, dosar 262/1945-1948, f. 64.

⁶⁸ AN-DJSM, fond *Prefectura județului Satu Mare*, rola 460, dosar 88/1946, f. 19.

⁶⁹ AN-DJBh, fond *Comitetul Județean Bihor al P.C.R.*, dosar 262/1945-1948, f. 64.

⁷⁰ Ioan Aurel Popovici, *Contribuții privind istoria Arhivelor Bihorene*, în *Direcția Județeană Bacău a Arhivelor Naționale. Semicentenar*, Sesiune științifică, vol. 1, Editura Ministerului de Interne, București, 2001, p. 233-239.

În plasa Ardud, moșierii expropriați erau „demascați” pentru că și-au ridicat recolta încă verde de pe terenurile atribuite sătenilor, vitregindu-i pe aceștia din urmă de beneficiul „bucatelor” semănate⁷¹. Țăranii ignoranți nu cunoșteau faptul că legea permitea și chiar prevedea acest lucru, de unde se vede clar că „faptele” acelor moșieri nu au servit decât propagandei comuniste. În schimb, nu se pomenea nici un cuvânt despre situațiile când statul jefuia țărănimea împroprietărită. Locuitorii comunei Balc (Bihor) erau nemulțumiți de plata către stat a unui procent de 60 % din producția terenurilor primite, motivând producția slabă ce se va obține, și care „de abia acoperă prețul sămânței și a muncilor agricole”. Naivi, sătenii sperau ca prin conținutul lingușitor în care era formulată cerere să obțină grația autorităților: “Datorăm cu recunoaștere și mulțumire guvernului democrat Groza și Partidului Comunist al României pentru faptul că ne-a dat pământ, deoarece cu acest fapt s-a realizat visul strămoșesc a muncitorilor, aceia cari au suferit sub jugul muncii, azi însă lucrează plini de entuziasm în averea lor”⁷².

Țăranii din alte localități nu erau însă atât de convinși de „mărinimia” guvernului Groza și a P.C.R., mai ales cei din județul Sălaj. Județeanul P.C.R. de aici a semnalat faptul că „între îndreptățiți sunt (...) mulți maniști, datorită faptului că între președinții locali și de plasă sunt elemente din cadrele vechi ale lui Maniu și acestea fac propagandă manistă pe tema de reformă agrară”⁷³. Cauzele acestei stări de lucruri erau puse atât pe seama rolului „nefast” a intelectualității satelor „preoții, unii învățători și notari, conducătorii de ieri ai satelor, recunoscuți prin tradiție, - care - seamănă și acum îndoială în rândurile țărânimii”⁷⁴, cât și pe lipsa de diligență a activiștilor, care au omis să lămurească țărănimea că reforma agrară nu vizează strict numai interesele celor aflați pe teritoriul moșiilor expropriabile ori a celor lipsiți total de pământ, ca beneficiari direcți, ci și interesele generale ale întregii țărârimi, inclusiv a celor ce nu sunt îndreptățiți, ca măsură de “eliberarea țărârimii de sub jugul moșieresc”⁷⁵. Aici se încadrau organizațiile Satu Mare și Sălaj ale P.C.R. care nici măcar nu și-au trimis reprezentanți pe teren și care nu participau nici la ședințele comitetului județean de reformă⁷⁶.

Ori cât de mult s-au străduit comuniștii să confere un caracter revoluționar reformei agrare, ori să-și probeze generozitatea, mobilizând în această direcție întregul aparat politic și de stat, semnalele venite din spațiul rural indicau

⁷¹ AN-DJSM, fond *Prefectura județului Satu Mare*, dosar 88/1946, f. 11.

⁷² AN-DJBh, fond *Comitetul Județean Bihor al P.C.R.*, dosar 262/1945-1948, f. 19.

⁷³ *Ibidem*, f. 82-84.

⁷⁴ *Ibidem*, f. 87.

⁷⁵ *Ibidem*, f. 71.

⁷⁶ *Ibidem*, f. 64.

faptul că țărănimea își formase deja convingerea că „reforma agrară nu va fi făcută și terminată niciodată, iar proprietățile particulare vor fi transformate în colhozuri”. Simpatia de care se bucura Partidul Național-Țărănist în satele românești, dublată de credința că acesta va birui în alegeri, întărea această mentalitate, sesizată și de activiști în rapoartele lor, în care relatau că „se răspândește între țărani împroprietăriți [zvonul] că degeaba se distribuie titluri definitive de împroprietărire, [deoarece] după alegeri se vor relua terenurile atribuite țăranilor”⁷⁷.

* *

*

O analiză efectuată în luna februarie 1946 a pus în lumină stadiul general al aplicării reformei în spațiul nord-vestic. Cel mai bine stătea județul Sălaj cu o suprafață expropriată de 21960 ha distribuite la 24204 țărani (4,44%), apoi Bihorul cu o suprafață expropriată de 18000 ha, distribuită la 15000 de țărani (6%) și Satu Mare cu 11470 ha expropriate și distribuite la 7866 îndreptățiți (4,47%)⁷⁸. În Maramureș nici nu se putea pune problema monitorizării ei din cauza numărului mare de contestații deduse spre soluționare Comisiei Centrale de la București, de unde nu se primise încă nici un răspuns⁷⁹. Se impuneau grabnice măsuri de redresare a situației, începând cu instituirea la nivelul fiecărei „raionale” a câte unui responsabil cu reforma. La Baia Mare a fost numit Petraș Grigore, la Beiuș Ungur Iacob, la Satu Mare Erdös Vasile, în Sălaj Pop Ioan și la Oradea “responsabilul Regionalei”, fără a fi nominalizat. De asemenea, pe linie țărănească trebuiau mobilizate forțele UPM și ale Frontului Plugarilor, însărcinate să organizeze conferințe pe tema reformei⁸⁰.

Pe parcursul anului ritmul s-a mai înviorat oarecum. În luna mai, în Satu Mare se reușise definitivarea reformei pentru încă șapte comune, cu un număr de 517 împroprietăriți. Au fost expropriate 24 de moșii cu o suprafață totală de 1288 iugăre, dintre care 782, 800 iugăre fuseseră distribuite îndreptățiților, 248 au fost alocate rezervei de stat și 258 formau o rezervă disponibilă, dar nu se preciza în ce scop⁸¹. Bihorul stătea cu ceva mai bine. Din cele 38001 iugăre supuse reformei, fuseseră expropriate 25915 și se aflau în curs de expropriere 12086 iugăre. 13000 de țărani erau deja împroprietăriți și 12086 erau în curs de împroprietărire. Nu mai puțin de

⁷⁷ *Ibidem*, f. 69.

⁷⁸ *Ibidem*, f. 63.

⁷⁹ *Idem*, fond Inspectoratul General Administrativ-Circa VIII Oradea, dosar 1410/1946, f. 7.

⁸⁰ *Idem*, fond Comitetul Județean Bihor al P.C.R., dosar 262/1945-1948, f. 65.

⁸¹ *Idem*, fond Inspectoratul General Administrativ-Circa VIII Oradea, dosar 1210/1946, f. 10.

16050 de țărani lipsiți de pământ nu puteau fi împroprietăriți din cauza lipsei de teren disponibil⁸².

Inspectorul general administrativ, pe baza dispozițiilor guvernului, a comunicat prefectilor că „interesele politice cer ca reforma să fie terminată cu 2-3 săptămâni înainte de alegeri” și tot până la acest termen să fie încheiate și colectările⁸³, mai ales pentru că – se spune în comunicat – „propaganda în contra rechiziționărilor de vite și cereale pentru satisfacerea convenției de armistițiu a îndepărtat țăranimea de guvernul Petre Groza, acolo unde nici Partidul și nici Frontul Plugarilor nu a putut pătrunde”⁸⁴.

În august 1946 în Satu Mare numai 40% din titluri fuseseră scrise⁸⁵, iar până în septembrie reforma a fost definitivată în 134 de comune, pe 816 moșii însumând 23705 iugăre. 13056 de îndreptățiți au primit 21867 de iugăre și s-au distribuit 12000 de titluri, dintre care înscrise numai 5877⁸⁶. Prima comună din județ în care au fost finalizate lucrările reformei a fost Culciu Mare – după cum se subliniază în presă – prin „strădaniile inginerului Doja și a spiritului de dreptate cu care a lucrat comitetul local de reformă agrară”⁸⁷. În plasa Ardușat, majoritatea țăranilor au fost împroprietăriți din moșiile fraților Paul și Maximilian Dengefeld⁸⁸, iar cei din plasa Șomcuta Mare din moșiile grofilor Teleki Paul și Teleki Adám⁸⁹.

Țăranii comunelor învecinate cu orașul Satu Mare, Apateu, Amați, Ambud, Păulești, Petin, Sătmărel și Culciu Mare, au primit pământ din moșiile fraților Böszörmény Carol și Emil, Ile C. Barbul, Horváth Gheorghe, Szarka Andrei etc.⁹⁰

În plasele sătmărene Carei și Tășnad, ținând la acea vreme de Sălaj, conform raportului întocmit de Comisia de Verificare a Reformei Agrare din plasa Carei la data de 2 octombrie 1946, la nivelul celor 24 de comune ale plasei fuseseră expropriate 2577,8 ha de la 224 de moșieri și fuseseră împroprietăriți un număr de 2495 de țărani⁹¹. Cele mai întinse moșii erau ale grofului Eszterházi cu 804 iugăre, Berger Adalbert cu 590 iugăre, ambele în Carei, moșia familiei Domahidy Ștefan din Domănești cu 580 iugăre și Majtényi Nicolae din Moftinu Mic cu 195 iugăre⁹². Proprietățile familiei grofului Károlyi, incluzând aici și clădirile, au fost înglobate în rezerva de stat, Ministerul Agriculturii și

⁸² *Idem*, fond *Comitetul Județean Bihor al P.C.R.*, dosar 262/1945-1948, f. 87.

⁸³ *Idem*, fond *Inspectoratul General Administrativ-Circa VIII Oradea*, dosar 1410/1946, f. 10.

⁸⁴ *Idem*, fond *Comitetul Județean Bihor al P.C.R.*, dosar 262/1945-1948, f. 87.

⁸⁵ *Idem*, fond *Inspectoratul General Administrativ-Circa VIII Oradea*, dosar 4943/1946, f. 7.

⁸⁶ *Ibidem*, f. 10.

⁸⁷ Ziarul „Sătmăruț” nr. 102 din 15 noiembrie 1946.

⁸⁸ AN-DJSM, fond *Camera Agricolă a județului Satu Mare*, dosar 1002/1945, f. 9-95.

⁸⁹ *Idem*, dosar 1039/1945, f. 1-52.

⁹⁰ *Idem*, dosar 419/1945, f. 46.

⁹¹ *Idem*, fond *Pretura plasei Carei*, dosar 3/1945, f. 40.

⁹² *Ibidem*, f. 53.

Domeniilor intenționând să înființeze pe moșie o fermă de stat și o școală de agricultură⁹³. A fost exceptat numai castelul din Carei, care a fost preluat de Ministerul de Război. În plasa Tășnad au fost expropriate 30 de moșii, cu suprafețe cuprinse între 18-89 ha, totalizând 1307,25 ha⁹⁴.

După analiza stadiului lucrărilor de reformă agrară în Bihor, participanții la ședința din august au elaborat o serie de măsuri menite să accelereze ritmul lucrărilor și să înlăture dificultățile intervenite. În primul rând, inginerii topometriști trebuiau să-și întocmească un plan și un program de lucru pentru fiecare moșie în parte. După terminarea măsurătorilor de stabilire a perimetrului fiecărei moșii, schița de parcelare trebuia predată Camerei spre analiză. În plasele Salonta și Săcuieni au fost suplimentate posturile de topometriști. Șefii de ocoale erau trași la răspundere pentru fiecare întârziere, pe care trebuiau să o motiveze în scris cu dovezi plauzibile⁹⁵.

Reforma merge însă greu, se preconiza că va putea fi încheiată cel mai devreme pe 15 octombrie 1946⁹⁶. Totuși până la 1 noiembrie se reușise distribuirea titlurilor de proprietate unui număr de 4511 țărani din jumătate din plasele județului: 215 în Aleșd, 605 în plasa Centrală, 1931 în Marghita, 702 în Salonta și 1057 în plasa Săcuieni. Pe etnii, 2227 erau români și 2284 unguri. Cadrele de partid recomandau și ele urgentarea distribuirii titlurilor – pe manșeta documentului – întrucât „promisiunea viitoarelor înmânări de titluri are darul de a deturna votul țăranimii către F.N.D.”⁹⁷.

O comisie interministerială a vizitat Bihorul și Sălajul, unde - se relatează - că a fost plăcut impresionată de entuziasmul țăranimii care, nemobilizată, s-a prezentat în număr foarte mare la mitingurile organizate, mai ales „în Zalău, fiind pregătită vizita comisiei, țăranii s-au adunat într-un număr impunător de 2000”. Au fost felicități pentru această reușită cei doi prefecți, ambii lideri județeni ai Frontului Plugarilor, cărora le-a fost recomandată tipărirea unui număr de 20000 de manifeste ale Frontului Plugarilor în legătură cu reforma⁹⁸.

Distribuirea titlurilor de proprietate a debutat în Sălaj, în 5 iunie 1946, la marea manifestație populară organizată în cinstea vizitei prim-ministrului Dr. Petru Groza la Zalău. Personal, domnia sa a împărțit câteva sute de titluri țăranilor improprietățiți. Cu această ocazie a ținut să-i asigure pe cetățeni de integritatea granițelor și de reușita reformei agrare⁹⁹. Acțiunea a continuat în Maramureș, pe

⁹³ *Ibidem*, f. 11.

⁹⁴ *Idem*, fond Pretura plasei Tășnad, dosar 5/1946, f. 34.

⁹⁵ AN-DJB, fond Sfatul Popular al Regiunii Crișana-Sețiunea Agricolă, dosar 1/1946, f. 8-9.

⁹⁶ *Idem*, fond Inspectoratul General Administrativ-Circa VIII Oradea, dosar 1410/1946, f. 7.

⁹⁷ *Idem*, fond Comitetul Județean Bihor al P.C.R., dosar nr. 262/1945-1948, f. 90, în „Titluri de improprietăți împărțite în jud. Bihor până la data de 1 Noembrie 1946 împărțite”.

⁹⁸ *Ibidem*, f. 69.

⁹⁹ *Idem*, fond Inspectoratul General Administrativ-Circa VIII Oradea, dosar 5000/1946, f. 1.

16 iunie 1946, cu prilejul vizitei la Sighet a premierului, care a deschis lucrările Congresului General al Frontului Plugarilor în prezența a peste 8000 de țărani¹⁰⁰.

În județul Satu Mare, înmânarea titlurilor de proprietate a debutat în plasa Halmeu în toamna anului 1946. Pe data de 17 septembrie într-un cadru festiv au fost distribuite 1200 de astfel de titluri țăranilor, care, după cum subliniază presa, „singuri și-au făcut măsurătorile pe teren”¹⁰¹. Acțiunea a continuat în cursul aceleași luni și a lunii următoare. La 30 septembrie la Supuru de Jos¹⁰², la 6 octombrie la Ardud¹⁰³ și la 10 octombrie la Culciu Mare¹⁰⁴.

Punctul culminant al acțiunii a fost atins la 13 octombrie 1946, cu prilejul vizitei prim-ministrului Dr. Petru Groza la Satu Mare. Cu această ocazie a fost organizată o mare adunare populară pe „Arena Sportivă”, în cadrul căreia președintele Consiliului de Miniștri a înmănat personal un însemnat număr de titluri¹⁰⁵.

* *

*

Pe întreg județul Satu Mare au fost expropriate 19617,72 ha (32710 iugăre) din care 15166,08 au fost distribuite celor 16140 de țărani îndreptățiți. Alte 1170,80 ha au fost destinate pășunilor comunale, 1645,35 ha au fost necultivabile (conace, păduri, eleștee, parcuri, bălți) iar restul a format rezerva de stat¹⁰⁶. Inventarul agricol a fost preluat de stat cu excepția a 84 pluguri și 67 grape care au fost distribuite țăranilor¹⁰⁷.

Până la aplicarea noii reforme agrare, în județ existau 22 moșieri cu peste 500 ha, 356 gospodării mari între 50-500 ha, 761 gospodării mijlocii cu 20-50 ha și 44431 gospodării mici cu 1-20 ha. După aplicarea ei mai existau doar 3 moșii mari, 986 gospodării mijlocii și 46566 de gospodării mici¹⁰⁸. Societatea „Forestiera Beltiug” mai deținea în martie 1947 circa 5000 de iugăre, expropriate în același an¹⁰⁹.

La nivelul comunelor, întinderea rezervelor de stat a variat între 5-20 ha. O parte din suprafețele ce formau rezerva de stat au fost destinate înființării unor grădini comunale de legume, alocându-se câte 200 mp de familie¹¹⁰, ori

¹⁰⁰ *Idem*, dosar 11726/1946, f. 4.

¹⁰¹ Ziarul „Sătmarul” nr. 54 din 17 septembrie 1946.

¹⁰² Ziarul „Fáklya” nr. 9 din 6 octombrie 1946.

¹⁰³ Ziarul „Sătmarul” nr. 68 din 9 octombrie 1946.

¹⁰⁴ Ziarul „Sătmarul” nr. 102 din 15 noiembrie 1946.

¹⁰⁵ AN-DJSM, fond Prefectura județului Satu Mare, rola 447-448, dosar 21/1946, f. 9-10.

¹⁰⁶ *Idem*, rola 453, dosar 48/1946, f. 99.

¹⁰⁷ *Ibidem*.

¹⁰⁸ *Idem*, fond Prefectura județului Satu Mare-Biroul de Aplicare a Armistițiului, dosar 22/1946, f. 80.

¹⁰⁹ Ziarul „Sătmarul” nr. 210 din 21 martie 1947.

¹¹⁰ AN-DJSM, fond Camera Agricolă a județului Satu Mare, dosar 419/1945, f. 1.

pentru plantații de duzi, între 0,5-1,5 ha, în vederea stimulării sericiculturii¹¹¹. O altă parte a fost alocată împroprietăririi beneficiarilor Ordinului „Mihai Viteazu”. Numai în plasa Satu Mare, această rezervă însuma 95 ha¹¹².

În Bihor a fost distribuită îndreptățiților o suprafață de 24192,670 iugăre (13921,86 ha), iar cu o întindere de 4686,7 iugăre (2696,61 ha) de pășune au fost înzestrate comunele deficitare sub acest aspect. Statul a preluat 6849,1498 iugăre (3941,86 ha) de pădure, 908,542 iugăre (528,92 ha) de teren neproductiv (inundabil și cu alte destinații), alături de o rezervă de stat de 4256,969 iugăre (2449,51 ha) de arabil. Pe categorii de folosință, rezerva de stat era formată din: 1708,225 iugăre (982,96 ha) destinate dotării fermelor de stat, 902,1411 iugăre (519,36 ha) destinate creierii unei rezerve de 5%, 4 iugăre (2,30 ha) fânețe, 25,8 iugăre (14,67 ha) grădini, 226,795 iugăre (130,33 ha) vii, 129,978 iugăre (74,58 ha) livezi, 5,1163 iugăre (3,29 ha) lotul Ocolului Agricol, 149,1144 iugăre (86,15 ha) zona CFR, 342,537 iugăre (196,99 ha) conace și parcuri, 758,680 iugăre (436,44 ha) bălți și eleștee, iar o suprafață de 4,968 iugăre (2,44 ha) pentru diferite industrii¹¹³.

În județ existau 53225 de îndreptățiți la împroprietărire, dintre care 23725 fuseseră verificați iar alți 29502 urmau să fie verificați. Dintre îndreptățiții verificați au fost împroprietăriți 15359. la nivel de comune, au fost verificate 121, iar 85 nu. În acestea nici nu s-au făcut exproprieri. 177 de moșii au fost parcelate și 245 nu. Numai una mai era în curs de parcelare. Un număr de 15359 de titluri erau deja scrise și tot atâtea loturi au fost distribuite definitiv¹¹⁴.

Prin Ordinul telegrafic 16036 al ministrului agriculturii Traian Săvulescu, se dispune înființarea în Bihor a unui număr de patru ferme de stat: La Săcuieni pe moșia Stübenberg cu 250 ha, La Marghita pe moșia Abației de Mölk cu 250 ha, la Inand pe moșia Coloman Márkovits cu 250 ha și la Sălard pe moșia Iosif Bartsch cu 250 ha. Pentru loturi pomicole erau rezervate 60 ha pe moșia Iosif Pincăș din Balc și 16 ha pe moșia Iosif Stübenberg din Săcuieni¹¹⁵.

* *

*

Cel mai grav efect al fărâmițării marilor proprietăți a fost penuria alimentară, care și-a făcut simțită prezența rapid în rândul populației, în special în centrele urbane. Ea a fost accentuată și de târăgănarea lucrărilor de reformă

¹¹¹ *Ibidem*, f. 2.

¹¹² *Ibidem*, f. 171.

¹¹³ AN-DJBh, fond *Comitetul Județean Bihor al P.C.R.*, dosar 262/1945-1948, f. 97.

¹¹⁴ *Ibidem*, f. 104.

¹¹⁵ Gabriel Moisa, *Stadiul lucrărilor de reformă agrară din județul Bihor în august 1946*, în *Crisia nr XXVI-XXVII din 1996-1997*, Muzeul Țării Crișurilor, Oradea, 1997, p. 328-336.

agrară, importante suprafețe rămânând nelucrate din pricina întârzierii operațiunilor de parcelare. De vină era și lipsa acută de unelte agricole. După cum prevedea legea reformei agrare, inventarul agricol, incluzând aici și uneltele, trecea odată cu exproprierea în patrimoniul statului. Majoritatea țăranilor împroprietăriți reclamau lipsa de pe piață a prășitoarelor, sapelor, coaselor, potcoave, caiele etc., însă cel mai mult se resimțea lipsa animalelor de tracțiune. La Satu Mare a fost necesară participarea armatei pentru realizarea muncilor câmpului: Regimentul 90 Infanterie, Batalionul 4 Tunuri de munte, Batalionul 8 Vânători de munte și Compania de grăniceri¹¹⁶, o tradiție care va fi perpetuată și după introducerea colectivizării agriculturii.

Prefectul Maramureșului a și întocmit un studiu comparativ al necesarului de unelte agricole. Dacă în 1944 revenea o coasă la doi țărani, în 1945 repartiția era de trei la o coasă, ca în 1946 să devină 5-6 țărani la o coasă¹¹⁷.

În ianuarie 1946 prețurile la produsele alimentare crescuseră cu 100-150% față de aceeași perioadă a anului trecut. Aprovizionarea cu pâine era cea mai deficitară. Ea era asigurată numai spitalelor și economatelor, în vreme ce muncitorii și-o procurau la un preț de 910 lei bucata, față de 320 lei cât costase, datorită creșterii prețului kilogramului de grâu de la 10000 lei la 50000 lei¹¹⁸.

Prefectura din Satu Mare semnală în mai 1946 că populația „este nemulțumită din cauza scumpetei excesive, în primul rând a tuturor articolelor alimentare de primă necesitate”, cel mai grav fiind loviți funcționarii publici care „din veniturile lor fixe nu-și pot asigura nici hrana de toate zilele, a lor și a familiei acestora”. Pentru asigurarea minimului necesar de alimente a fost necesară aprovizionarea cu cereale din U.R.S.S.¹¹⁹, fără a se preciza cantitatea. Știm doar că în iulie s-au mai primit 29 de vagoane de cereale tot din U.R.S.S.¹²⁰.

Situația era paradoxală. În vreme ce Uniunea Sovietică ne ajuta cu cereale, din țară plecau cereale către U.R.S.S.. Numai în cursul lunii mai, din județul Satu Mare plecaseră, prin intermediul celor două „întreprinderi de achiziții” importante cantități de produse alimentare. INCOOP achiziționase 354 tone de grâu, 50 de secară, 102 de orz, 213 de ovăz, 365 de porumb, o tonă de fasole, 572 de floarea soarelui, 600 tone de turte de floarea soarelui, 6 de in și o tonă de semințe de dovleac. „Centrul de Exploatare”, mai modest, achiziționase și el 121 tone de grâu, 5 de secară, 5 de orz, 213 de ovăz, 279 tone de porumb, 1008 tone de cartofi, 58 de fasole, 12 de floarea soarelui și o tonă de trifoi¹²¹.

¹¹⁶ AN-DJBh, fond *Inspectoratul General Administrativ-Circa VIII Oradea*, dosar 8316/1946, f. 9.

¹¹⁷ *Idem*, dosar 1410/1946, f. 10.

¹¹⁸ *Idem*, fond *Comitetul Județean Bihor al P.C.R.*, dosar 6/1945-1947, f. 85.

¹¹⁹ *Idem*, fond *Inspectoratul General Administrativ-Circa VIII Oradea*, dosar 8316/1946, f. 5.

¹²⁰ *Idem*, dosar 5800/1946, f. 6.

¹²¹ *Idem*, dosar 8316/1946, f. 7.

Volumul cotelor cerealiere percepute de la populație a influențat și producția animală, în sensul diminuării cantităților de lapte, de asemenea produs grevat de cote. Țăranii sătmăreni n-au mai predat la centrele de achiziții decât jumătate din cantitatea lunară de 2000 kg cu care erau impuși, pe de o parte din cauza prețului mai bun de pe piață, de 1000-1300 lei pe litru față de 500 lei oferit de stat, dar mai ales din pricina „coloanelor de cai rusești care în trecerea lor au păscut pășunile și fânețele de pe marginea șoselei”¹²².

În Bihor situația era și mai gravă. Prefectul Alexandru Rîșiu raporta că funcționarii publici sunt disperați „din cauza salariilor mici care nu le ajung pentru acoperirea cheltuielilor zilnice și pentru întreținerea familiilor (mâncare). Majoritatea își vând mobila, îmbrăcăminte, rufăria și încălțăminte ce le-a rămas în urma evenimentelor din toamna anului 1944 când județul a fost teren de război”. La aceste greutăți se mai adăugau și cheltuielile necesare subzistenței celor încă 4000 de „expulzați ce trebuie să sosească la Oradea”, pentru care era necesară alocarea unei sume de 8 milioane lei¹²³. Bihorul a primit și el 21 de vagoane de cereale din Uniunea Sovietică și mai erau așteptate încă 50¹²⁴. În Maramureș situația era de-a dreptul dezastruoasă, încât a fost declarat „județul înfometat”¹²⁵. Nici viitorul apropiat nu dădea speranțe prea mari, recolta fiind compromisă din cauza secetei în proporție de 75%. Era nevoie urgentă de aproximativ 800 de vagoane de cereale pentru acoperirea necesităților de trai¹²⁶.

Ca o consecință a foametei generale, Inspectoratul General al județelor nord-vestice trăgea un semnal de alarmă asupra creșterii fenomenului infracțional, subliniind că „furturile și spargerile din partea răufăcătorilor se țin aproape lanț, atât în mediul urban cât și în cel rural”. Sporise și traficul clandestin al contrabandiștilor pe frontiera cu Ungaria, care pe lângă efectele negative produse economiei românești, era și principalul canal de propagare a ideilor revizioniste maghiare. Se atrăgea atenția structurilor militare că „contrabandiștii din Ungaria, care circulă liber, bineînțeles în mod clandestin, alături de șoviniștii revizionişti de aici, propagă nesiguranța hotarelor și ideea revizionistă, colportând diferite vești alarmante cu rectificări teritoriale, ei ținând contact permanent cu revizionişti unguri aflați pe teritoriul nostru, fiind chiar agenții de legătură ai acestora”¹²⁷.

¹²² *Idem*, dosar 1210/1946, f. 6.

¹²³ *Idem*, dosar 9611/1946, f. 2.

¹²⁴ *Idem*, fond Comitetul Județean Bihor al P.C.R., dosar 6/1945-1947, f. 85.

¹²⁵ *Idem*, fond Inspectoratul General Administrativ-Circa VIII Oradea, dosar 4296/1946, f. 5.

¹²⁶ *Idem*, dosar 1410/1946, f. 6.

¹²⁷ *Idem*, dosar 8316/1946, f. 5.

ANEXE – JUDEȚUL BIHOR

CATEGORIILE DE PROPRIETĂȚI ÎNAINTE DE APLICAREA REFORMEI AGRARE

Nr.	Categoriile de gospodării	Evidența gospodăriilor		Suprafețele globale	
		Numărul	În procente	În hectare	În procente
1	Până la 5 ha	83548	79,5 %	252917	33,8 %
2	Între 5-10 ha	14381	13,7 %	115397	15,4 %
3	Între 10-20 ha	5639	5,3 %	104506	14 %
4	Între 20-50 ha	1445	1,4 %	50000	6,7 %
5	Peste 50 ha	112	0,1 %	26848	3,6 %
6	Păduri de stat și particulare			197032	26,5 %
T o t a l		105125	100 %	746700	100 %

CATEGORIILE DE PROPRIETĂȚI DUPĂ APLICAREA REFORMEI AGRARE
 SITUAȚIA MOȘIILOR EXPROPRIATE PRIN LEGEA NR. 187/1945, LA MIJLOCUL ANULUI |
 1946¹²⁸

Nr.	Localitatea	Moșia	Suprafața ¹²⁹	Observații
1	Abram	Mann Ileana	3	
2	Albiș	Stubenberg Iosif	1150	Conte
3	Almaș	Pineaș M. Iosif	2074	
4	Arpășel	Balog K. Francisc	?	Dosarul la București, nu se cunoaște suprafața ce se va expropria.
5	Arpășel	Balog K. Ioan	56	
6	Ateaș	Tisza L. Coloman	994	Cetățenia ? revizuire ?
7	Satu-Barbă	Kiss David	11	
8	Batăr	Dr. Iacob Ioan	1283	
9	Bălaia	Văd. Krizsár	184	A fugit cu autoritățile maghiare.
10	Biharea	Crainic Romulus	10	
11	Biharea	László Adalbert	28	
12	Borș	Varga Nicolae	7	Domiciliat în Andrid.
13	Butan	Frații Juricskai	136	Art. 3 lit. e din Legea nr. 187/1945.
14	Cadea	Pongratz Ștefan	1112	Conte; cu pădure cu tot.
15	Cadea	Dr. Sándor Szabolcs	72	
16	Călăjea	Goldner L.	279	Art. 3 lit. e din Legea nr. 187/1945.
17	Cenaloș	Lukács Ernest	188	
18	Cherechiu	Pineaș M. Iosif	1865	
19	Chioag	Toperczer Tiberiu	163	A fugit cu autoritățile maghiare; art. 3 lit. c din Legea nr. 187/1945, în întregime
20	Chiraleu	Marușca Cornelia	31	
21	Chiribiș	Goldberger Mor	54	
22	Chiribiș	Mann Moise	25	
23	Chiribiș	Steiner Iacob	3	
24	Chișlaz	Szilágyi Maria/Iuliana	61	
25	Chișlaz	Végh Gheorghe	18	
26	Ciocaia	Văd. Farkas Gavril	30	
27	Ciocaia	Papszász Ileana	278	Horthysti.
28	Ciocaia	Văd. Réder Oscar	63	
29	Ciocaia	Dr. Sándor Szabolcs	70	

¹²⁸ Idem, fond Comitetul jud. Bihor al P.C.R., dos. 262/1945-1948, f. 95-96. – în “Tablou de exproprierea moșiilor peste 50 hectare din jud. Bihor”.

¹²⁹ În iugăre cadastrale – n.n. A.Ț.

30	Ciulești	Neufeld Ladislau	123	
31	Ciumeghiu	Văd.Szokol Margareta	183	
32	Ciutelec	Wartheimstein Victor	173	
33	Cohan	Mann Ileana	66	
34	Cristur	Stubenberg Iosif	442	Conte.
35	Cubulcut	Boniș Elenér	100	
36	Derna	Soc.Derna-Tătăruș	192	
37	Diosig	Bleier Ernest	484	
38	Diosig	Pongrátz Ștefan	1773	Conte. A fugit cu autoritățile maghiare. Cu pădure cu tot.
39	Diosig	Vancea Armin	48	
40	Gepiu	Königswarter Melania	746	Baroneasă nemțoaică, fugită.
41	Ghiorac	Kóvér Martin/Victor	101	Art. 3 lit. d din Legea nr. 187/1945, în întregime
42	Ghiorac	Tisza Coloman	966	Revizuire.
43	Hodoș	Bartoș Adrian	195	Ungur, revizuire.
44	Hodoș	Okányi Ioan	3	
45	Homorog	Frații Pardi	28	
46	Ianoșda	Engherlui E.	69	Are sub 50 ha – expropriat
47	Iteu	Abația de Mólk	24	Cu pădure cu tot – confesiune nemțească.
48	Iteu	Frații Frater	89	Horlînști.
49	Leș	Gall Ileana	155	
50	Leș	Frații Roxin	2	P.N.T. – sub revizuire.
51	Lugașu de Jos	Dr. Iacob Ioan	340	
52	Marghita	Abația de Mólk	3394	Cu pădure cu tot.
53	Marghita	Csengeri Irina	33	
54	Margine	Mann Ileana	229	
55	Mărtihaza	Zilinski Adalbert	30	Revizuire – prieten cu Tisza Coloman.
56	Mădăras	Papai Ioan	20	?
57	Miersig	Sulhaida Gheorghe	645	De origine română; a fugit cu autoritățile maghiare.
58	Mișca	Abația de Mólk	2	Cu pădure cu tot.
59	Mișca	Văd.Szatmári K. Ștefan	108	
60	Olosig	Boniș Elenér	371	
61	Olosig	Stubenberg Iosif	41	Conte.
62	Ortiteag	Frații Juricskai	16	Au fugit cu autoritățile maghiare.
63	Păulești	Konovalof Valeriu	113	
64	Pestiș	Dr. Iacob Ioan	120	
65	Peștere	Soc. Fania S.A.R.	70	Precis cu ocazia măsurătorii.
66	Poclușa de B.	Tunyoghi Emil	288	
67	Popești	Abația de Mólk	1048	Cu pădure cu tot.
68	Regina Maria	Balogh T. Ludovic	13	
69	Regina Maria	Niște Iacob	34	
70	Regina Maria	Pénzeș Nicolae	65	
71	Salonta	Balogh G. și Iosif	95	Art. 3 lit d. din Legea nr. 187/1945. Domiciliat în Budapesta; revizuire ?
72	Salonta	Bitto Coloman	91	Art. 3 lit. c din Legea nr. 187/1945, în întregime. Afugit cu autoritățile maghiare.
73	Salonta	Domján Ladislau	13	
74	Salonta	Domján Ștefan	13	
75	Salonta	Greavu Aurel	?	Dosarul la Comisia de plasă Salonta.
76	Salonta	Dr. Guga Ionel	13	
77	Salonta	Huberty Mihai	760	

79	Salonta	Frații Kemény	418	
80	Salonta	Papai Ioan senior	88	
81	Sântău Mare	Frații Bige	98	Au fugit cu autoritățile maghiare.
82	Sântău Mic	Frații Makai	4	Au fugit cu autoritățile maghiare.
83	Săcuieni	Stubenberg Iosif	1532	
84	Sălard	Bartsh Iosif	416	A fugit cu autoritățile maghiare.
85	Sântandrei	Jakabfi Iosif	53	
86	Sârbi	Mahler Gheorghe	20	Neamț, a fugit cu autoritățile maghiare.

CATEGORII DE PROPRIETĂȚI LA DATA DE 09.01.1946¹³⁰

Categorii Plasa	Familii fără pământ	Proprietăți până la 5 ha	Proprietăți între 5-10 ha	Proprietăți între 10-20 ha	Proprietăți între 20-50 ha	Proprietăți Peste 50 ha
Aleșd	1679	9052	1277	222	28	33
Oraș Beiuș	-	669	33	9	10	4
Beiuș	1071	7473	1163	139	6	-
Beiu	327	3067	751	-	1	-
Celca	778	7477	973	57	3	3
Centrală	2741	8734	1435	730	153	30
Marghita	753	5361	990	324	70	25
Săcuieni	387	4543	548	246	92	17
Sălard	490	-	4562	999	135	29
Oraș Salonta	573	3375	456	370	219	75
Salonta	2456	4756	1485	516	120	12
Tileagd	1247	5277	798	277	34	129
Tinca	1385	6675	1970	376	64	6
Vășcău	633	6647	791	39	-	-
Oraș Oradea	-	-	-	-	-	-
Total	14520	73106	17232	4314	935	363

¹³⁰ Idem, fond Comitetul jud. Bihor al P.C.R., dos. 262/1945-1948, f. 41. – în „Tablou cuprinzând categoriile de proprietăți de pământ centralizate pe județ”.

RÉFORME AGRARE DE 1945 – LE DÉBUT DU PROCÈS DE COLLECTIVISATION DE L'AGRICULTURE ROUMAINE

Résumé

J'ai essayé de surprendre les moments et les étapes fondamentales de la Réforme agraire de 1945. Utilisée par les forces groupées dans le Fronte National Démocrate, coordonnées par le Parti Communiste, comme instrument de propagande, cette réforme agraire a été, en réalité, le premier pas fait dans le procès de dissolution de la grande propriété agricole de Roumanie.

Le Parti Communiste avait promis aux paysans pauvres des terrains en propriété, mais le vrai but était de supprimer la catégorie sociale des grands propriétaires fonciers, les opposants essentiels du régime totalitaire.

Seulement après 4 ans, la réforme agraire a été annulée par le commencement du procès de collectivisation de l'agriculture.